

156

שר החינוך
Minister of Education
وزير التربية والتعليم

ירושלים, ז' אייר תשע"ו
15/05/2016
פניה: 16311186
סימוכין: 16312968

לכבוד
חה"כ יעקב מרגי
יו"ר וועדת החינוך, התרבות והספורט
הכנסת
ירושלים - 91950

שלום רב,

הנדון: התנהלות משרד החינוך בתופעת אלימות ילדים נגד ילדים בגנים ובבתי הספר
(מסקנות מיום 7/3/16)

הריני לאשר בתודה קבלת מסקנות הדיון בנושא הנדון. להלן התייחסותי:

- א. **משרד החינוך רואה במניעה וצמצום של אלימות, יעד מרכזי.** המשרד פועל לקידום היעד בצורה שיטתית ומתמשכת תוך השקעת משאבים רבים והפעלת תכנית בגנים ובבתי ספר לקידום אקלים מיטבי וצמצום אלימות והתנהגויות סיכון. **כלל מוסדות החינוך, גנים ובתי ספר, מחויבים על פי חוזר מנכ"ל לבנות תכנית בית ספרית אשר שמה במוקד בניית אקלים חינוכי מיטבי לצד התערבות ברורה וישירה במצבים של אלימות ופגיעה.**
- יודגש, כי הערכה וניטור של אלימות בין תלמידים נערכת גם היא בצורה רחבה, שיטתית ומתמשכת וכי קיימת מגמת ירידה והתייצבות בכל מדדי האלימות לאורך השנים.
- עוד יודגש, כי לצד התכנית המחייבת את כלל מוסדות החינוך, מלווים אנשי מקצוע מומחים בתחום, כ-1000 מוסדות חינוך בשנה. זאת ועוד, כ-220 מדריכים מומחים עומדים לרשות מוסדות החינוך, להיוועצות ולהנחיה במצבים של אלימות חמורה.
- ב. לצד מחויבותה של המערכת לטיפול ולהתערבות בכל מקרה ובכלל זה במקרים שהוצגו בוועדה אבקש להדגיש, כי ברוב רובם של מוסדות החינוך, פועלים אנשי החינוך בצורה טובה ואיכותית בכל הקשור לקידום אקלים מיטבי ולהתמודדות עם אירועי אלימות. מדובר בעשייה מתמשכת ולא פשוטה, המהווה אורח חיים בית ספרי וקהילתי.
- ג. על מנת לתת רקע למענה אליו נדרשו גורמי המקצוע בסעיפים השונים, אבקש להביא בפני הוועדה מספר הנחות עבודה ומורכבויות המלוות את העבודה החינוכית:
 - **מורכבות המקרים** - מצבים של אלימות בין ילדים, הנם מצבים בהם מעורבים שני ילדים, לעתים צעירים מאוד, אשר למערכת ישנה מחויבות כלפי שניהם. חשוב לקחת בחשבון, כי ישנם צדדים נוספים לכל מקרה ונקודת המבט והבנת המקרים משתנה פעמים רבות כאשר מתוודעים לסיפורם של הילדים האחרים המעורבים. כך או כך, המוסד החינוכי מחויב לשני הילדים, לצרכיהם ולביטחונם.

שר החינוך
Minister of Education
وزير التربية والتعليم

- **טיב ההתערבות** - בכל הנוגע לקטינים ובמיוחד באשר לילדים שטרם הגיעו לגיל 12 (גיל האחריות הפלילית), עיקר פעולתו של משרד החינוך הנה חינוכית. לצד ההתערבות החינוכית וכאשר קיים צורך, ישנה המלצה להסתייע במענה טיפולי. כתפיסה חינוכית, במצבים של אלימות בין ילדים צעירים, המערכת פועלת כדי לגשר ולפשר בין הילדים, להשגח עליהם וללמד אותם כיצד להתנהג בהמשך. זאת משימתנו העיקרית.
- **אלימות כביטוי לקושי ולמצוקה בקרב ילדים** - מוסדות החינוך מונחים להשגח וללוות את הילד בעל הקושי, על מנת למנוע פגיעה בילדים אחרים. לצד זאת, הנחיית משרד החינוך כפי שהיא באה לידי ביטוי גם בחוזרי מנכ"ל, אינה להוציא את הילד בעל ההתנהגות האלימה מהמוסד החינוכי, אלא לסייע לו, לתת לו ולהוריו מענה חינוכי וטיפולי, ברמה הפרטנית וברמה הקבוצתית, על מנת שבעתיד יוכל להתנהג באופן מקובל ונורמטיבי. מחקרים מראים כי לתיוג של ילד צעיר, ישנם מחירים כבדים.
- **חיסיון** – למוסד החינוכי אסור למסור פרטים לתלמיד ולהוריו, על אופן הטיפול וההתערבות בתלמיד אחר. במקרים רבים פונה בית הספר לגבי תלמיד בעל התנהגות אלימה לגורמים מטפלים כמו הרווחה, פסיכיאטר או גורם אחר. מפאת חיסיון לו אנו מחויבים חוקית ואתית, הורי התלמיד המתלונן אינם מיודעים במהלכים אלה ולכן לעיתים, מבחינתם, המקרה אינו מטופל.
- **פניה ודיווח למטה** – יודגש, כי המחוזות הם הגורם המנהל את הטיפול במקרי אלימות בפועל. מוסדות החינוך מונחים על פי חוזר מנכ"ל, לפנות במצבים המוגדרים כך, לפיקוח במחוז. אין חובת פניה ודיווח למטה.
- ד. יודגש, כי הנחיות משרד החינוך בדבר השארה בבית, או השעיה קיימות אך ורק לגבי ילדים בעלי התנהגות פוגענית. במקרים שהובאו לדיון, ההחלטה להשארת הילד בבית הייתה של הוריו.
- ה. מבדיקה שנערכה עם בעלי התפקידים במחוזות ולאחר שנציגי המטה היו בקשר עם ההורים שהשתתפו בדיון שהתקיים בכנסת, ברור כי מדובר בשני מקרים מורכבים וכי מוסדות החינוך הפעילו שיקול דעת באשר להתערבות ולתגובה הנדרשת למקרה. בהפקת הלקחים הכוללת ניכר, כי יש צורך בהמשך הטמעת חוזר מנכ"ל והנהלים להגברת המודעות ולצורך הסברת שיקולי הדעת של ביה"ס. בהמשך הדרך נציע לבתי הספר, כי במקרים מורכבים בהם ההורים אינם מקבלים את שיקולי הדעת של ביה"ס, יסייעו מדריכים בליווי התהליך.

שר החינוך
Minister of Education
وزير التربية والتعليم

1. יצוין לצד כל זאת, כי משרד החינוך פרסם באפריל 2015 חוזר מנכ"ל מעודכן תחת הכותרת: "אקלים חינוכי מיטבי והתמודדות מוסדות חינוך עם אירועי אלימות וסיכון" מצורף קישור לחוזר מנכ"ל המלא החוזר שנכתב בשיתוף צוותים חינוכיים, נציגי הורים, משרדי ממשלה והמועצה לשלום הילד, מחולק לפרקים הבאים:
1. היערכות חינוכית מערכתית כוללת ליצירת אקלים בית ספרי בטוח ולצמצום אלימות – מטרת הפרק להנחות ולסייע לגנים ולבתי הספר בבניית תכנית מערכתית המקדמת אקלים מיטבי.
2. אורחות חיים והתנהלות בשגרה – מטרת הפרק היא להנחות את מוסדות החינוך להגדיר כללי התנהגות ודרכי תגובה במקרים בהם הופרה ההתנהגות המקובלת. הפרק מסייע בבניית תקנון וכלים נוספים לשימושם של בית הספר.
3. התמודדות עם אירועי אלימות - החוזר מביא נוהל ברור ומפורט לגבי מצבי האלימות הבאים: אלימות בין תלמידים, פגיעה ברשת, אירועים מחוץ למוסד החינוכי, אירועי אלימות בהסעות, פגיעה בבעלי חיים ועוד. לגבי כל אחד מהמצבים מונחים מוסדות החינוך כיצד לפעול. בחוזר מובאים תבחינים המסייעים בהגדרת חומרת האירוע ובהתאם לתבחינים נדרשים בתי הספר לפעול פעולות חובה ופעולות לשיקול דעתו של המנהל.
4. היערכות מערכתית ליצירת אקלים חינוכי בטוח ולמניעת התנהגויות לא מותאמות בגן הילדים.
5. תלמידים עם צרכים מיוחדים בשילוב, בכיתות החינוך המיוחד בחינוך הרגיל ובמוסדות החינוך המיוחד.
- ז. נציגי מטה משרד החינוך יצרו קשר עם ההורים שהגיעו לוועדה וקבלו מהם התייחסות מפורטת למקרים. יודגש כי על אף המורכבות הקיימת, שני הילדים שלגביהם הגיעו ההורים לכנסת, חזרו לבית הספר ולגן. סיכום השיח עם ההורים והתייחסות נציגי המטה הועברה למחוזות להמשך ליווי וטיפול.
- ח. בכל הקשור למקרים חריגים בגיל הרך, אנו מכנסים צוות בין מקצועי ובין אגפי במשרד לבדיקת נהלי דיווח על מקרים קשים במוסדות החינוך לגורמים במחוז ובמטה, וכן לסיוע אינטנסיבי של אנשי מקצוע בדרגים הבכירים לצוותי חינוך ולהורים, שמביעים מצוקה קשה במהלך אירועי אלימות, שלתחושתם אינם מקבלים מענה.
- ט. קיימות מספר כתובות לפניות ולכל כתובת ערך בפני עצמה. כפי שצוין בוועדה, מעבר למנהל המוסד החינוכי, דהיינו הגנת או מנהלת בית הספר, כאשר עולה מורכבות, הפיקוח על המוסד החינוכי במחוז מהווה כתובת להורים ויש לו הכלים והסמכות להתערב ולסייע בפתרון ובמענה.

שר החינוך
Minister of Education
وزير التربية والتعليم

במשרד פועל אגף "פניות ותלונות הציבור וקו פתוח לתלמידים". להלן פרטי ההתקשרות עם האגף כפי שהם מופיעים באתר המשרד:

<http://cms.education.gov.il/educationcms/units/pniyot/homepage.htm>

חוזרי המנכ"ל מתורגמים לשפה הערבית ונמצאים באתר אגף א' חינוך במגזר הערבי. ניתן למצואם בקישור המצורף:

http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Mazkirut_Pedagogit/ArabEdu

באגף א' חינוך במגזר הערבי קיימת יחידה האחראית על תרגום חוזרי מנכ"ל והודעות לשפה הערבית. בנוסף, המשרד פועל לתרגום כלל ההנחיות והתכניות של המשרד לשפה הערבית.

בהקשר הנידון, אבקש לעדכן, כי שני פרסומים משמעותיים הותאמו ותורגמו לערבית: שיעורי כישורי חיים לבתי הספר היסודיים והחברת "פיתוח אחריות אישית וחברתית והתמודדות עם בריונות – כולנו גיבורי אל". הפיתוחים עוסקים בנושאים: חברות, ניהול קונפליקטים, וויסות רגשי, התמודדות עם אלימות ובריונות, מקומם של העומדים מן הצד, אלימות ברשת ועוד.

בברכה

נפתלי בנט